

UOT 811.512.162

**“TİFLİS ƏYALƏTİNİN MÜFƏSSƏL DƏFTƏRİ”NİN
DƏMİRÇİHƏSƏNLI NAHIYƏSİNDƏ OLAN
BƏZİ TOPONOMİK ADLARIN ETİMOLOJİ TƏHLİLİ**

K.K.HƏSƏNOVA

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
hasanovaa.konul@mail.ru

Məqalədə “Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”nin Dəmirçihəsənli nahiyəsində olan bəzi toponomik adların etimoloji təhlili verilir. Dəmirçihəsənli nahiyəsinə aid olan bir çox onomastik vahidlərin – oykonim, oronim və hidronimlərin türk mənşəli olduğu qeyd olunur və Borçalıdakı oykonimlərin başqa türk xalqları yaşayan ərazilərdəki paralelləri də göstərilir. Toponimlərin geniş areallığının səbəbləri müəyyənləşdirilir, dəyişdirilmiş adlar qeyd olunur, bu ərazinin toponimlərinin yaranma və formalaşma yolları tədqiq olunur.

Açar sözlər: Tiflis, Dəmirçihəsənli, toponim, etimologiya, oykonim

Azərbaycan toponimlərinin yaranma və formalaşma tarixi Azərbaycan xalqının və onun dilinin təşəkkülünün tarixi ilə bağlıdır. Toponimiyanın öyrənilməsi olduqca əhəmiyyətlidir. Bir çox məsələlərin həllində onlara etibarlı tarixi mənbə kimi baxılır. Toponimlər ta qədimdən insanların məskunlaşma yerini, tarixi-coğrafi mövqeyini, etnogenizini müəyyənləşdirmək üçün hər hansı bir mənbədən daha dəqiq məlumat verə bilər. Toponimlərdə xalqımızın formalaşmasında mühüm rol oynamış qəbilə, tayfa, tirə, etnik qrup, xalq və millət adlarının əksəriyyəti qeyd olunduğu kimi, onlarda dilimizin bir sıra qədim və arxaik elementləri də yazılı mənbələrdən daha çox və daha mükəmməl mühafizə edilmişdir [5, 5-6] .

Azərbaycan toponimiyanının qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri də “Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə olan toponimlər haqqında məlumat vermək və onların etimologiyasını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. ”Dəftər” XVIII əsrdə tərtib edilsə də, oradakı toponimlərin adları daha qədim dövrlərə aid sözləri olduğu kimi əks etdirir. “Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə yer alan inzibati vahidlər arasında Gürcüstan ərazisindəki Dəmirçihəsənli nahiyəsinin toponomik landşaftının əsas fonunu və fondunu “Dəftər”də qeyd olunan digər nahiyə və livalardakı kimi türk (Azərbaycan) mənşəli paleo, mezzo və neotoponimlər təşkil edir.

Tarixi faktlara əsasən, Cənubi Qafqazda türk mənşəli tayfaların e.ə. VIII-VII əsrlərdən etibarən yaşadıkları məlumdur. Bu o deməkdir ki, Gürcüstanda ilk türk mənşəli tayfaların həmin əsrlərdən məskunlaşmağa başladıkları qəbul edilmişdir [3, 23]. Aparılan elmi araşdırmalar da göstərir ki, Gürcüstanda azərbaycanlıların kompakt halda yaşadıkları bölgələrdə dağ və çay adlarının çoxu türk mənşəlidir. XIX əsrin sonlarına qədər bu adlar saxlanmış, XX əsrin 30-40-cü illərindən başlayaraq onların müəyyən hissəsi gürcü toponimləri ilə əvəz olunmuşdur.

Dəyişdirilmiş adlardan bir neçəsini qeyd etmək istərdik: Abazadağ-Kvalioni (Suxumi rayonu) 03.09.1948; Axça-Anuxvi (Qudaiti rayonu) 31.07.1952; Alpiri-Alpiy (Qoqar rayonu) 16.04.1955; Baçkeçid-Dmanisi (rayon mərkəzi) 18.03.1947; Beşqardaş-Mtisubani (Sulimi rayonu) 29.04.1943; Boğaz-Veli (Suxumi r-n) 03.09.1948; Borçalı-Marneuli (rayon mərkəzi) 18.03.1947; Qorunçux-Maşavera (Dmanisi r-n) 12.07.1943; Dampalı-Vaziani (Qardabani rayonu) 06.10.01. 1945; Qaratəpə-Karayə (Qardabani rayonu) 22.07.1932; Qaşçatala-Sakire (Dmanisi rayonu) 12.07.1949. Nümunələrin sayını artırmaq olar, lakin biz bununla kifayətlənirik və növbəti məqalələrimizi bu toponimlərin linqvistik və etimoloji təhlilərinə həsr edəcəyik.

1992-ci ildə Borçalıda böyük kəndlərin adlarının əksəriyyəti dəyişdirilmişdir. Onlara misal olaraq Muğanlı-Farizi, Arıxlı-Naxaduri, Faxralı-Talıvari, Daşdibulaq-Muxrana, Həsənxocalı-Xibiskuri, Saraçlı-Mamxuti, Qoşakilsə-Arxevani, Qoçulu-Çapala, Abdallı-Cavaxi, Bavayşılar-Poçxveriani və b.

Ziyalılardan və ictimaiyyətin dəfələrlə müraciət və şikayətlərinə baxmayaraq, hələ də Gürcüstan dövləti kəndlərin əvvəlki adlarının geri qaytarılmasına münasibətini bildirməyib.

Gürcüstanda türk mənşəli yaşayış məntəqə adları və tayfaları barədə ilk yazılı məlumatlar 1590 və 1728-ci illərə aiddir. Bu da, əsas etibarilə, indiki Borçalı bölgəsinin inzibati ərazisinə daxildir. Tədqiqata cəlb etdiyimiz Dəmirçihəsənli nahiyəsi də həmin Borçalı tayfalarının yerləşdiyi ərazidir. “Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə Dəmirçihəsənli nahiyəsinə aid olan ayrı-ayrı antroponim, etnonim, hidronimlər daha qədim dövrlərlə bağlı olsa da, Azərbaycan dilinin qrammatik qanunları əsasında formalaşmışdır. Dəmirçihəsənli nahiyəsinə daxil olan onomastik vahidlər – oykonim, oronim və hidronimlər aşağıdakılardan ibarətdir:

Qoluqaralı camaatı; Qaraçıbaşı Qışlağında Yüzbaşı camaatı; Qaraçıbaşı qışlağında Telli məhəlləsi; Yüzbaşı tayfasının Dögər qışlağı, Məhəmməd qışlağı, Çubuqlu qışlağı, Həsən qışlağı, Nuru bəy qışlağı, Çəltiklər qışlağı, Süleyman qışlağı, Molla Mehdi qışlağı, Arıxlı camaatı, Çopur Məhəmməd qışlağı, Yüzbaşı oğlu Vəli ağa qışlağı, Yüzbaşının qardaşı Musaya tabe olan Saatlı camaatı, Uruz qışlağı, Duru oğlu qışlağı, Çatağı Vəli qışlağı, Ala ağac adlı yerdə yüzbaşı tayfasının Qaramanlı Həsən camaatı, Qarəüzən oğlu Məhəmməd qışlağı, Şərəfəddin tayfasının Qaramanlı Vəli camaatı, Musa ağa qışlağı, Musa ağa qışlağında Sancaqlı məhəlləsi, Yüzbaşı oğlu Abdulla ağa qışlağı, Kəpənəkçi adlı yerdə Qəmərli ca-

maatı; Qaratikanlı adlı yerdə Kəpənəkçi tayfasının Qaraçılar camaatı, Məhəmməd qışlağı, İlxıçı Yusif qışlağı, Kəndalı qışlağı, Hacı Saleh qışlağı, Cəfər qışlağı, Əhməd məhəlləsi, Əbülgasım qışlağı, Carçı məhəlləsi, Çatal Vəli Hacı oğlu qışlağı, Dəvər qışlağı, Muğanlı camaatı, Muğliyan adlı yerdə Qaraöküz qışlağı, Kəpənəkçi İbrahim ağa qışlağı, İbrahim ağaya tabe olan Əyyub məhəlləsi, Şahgəldi məhəlləsi, Fəzəli qışlağı, Pürməhəmmədəğa məhəlləsi, İlxı quşu adlı yerdə Sıraçlı camaatı, Sıraçlı tayfasının Məhəmməd Xəlil ağa qışlağı, Qacarlı camaatı, Soyulu camaatı (Çubuqlu), Nəzərli camaatı, Nəzərli tayfasının Əmin məhəlləsi, Nəzərli tayfasının Məqsud oğlu Məhəmməd qışlağı; Bəylisə yaxınlığında Sarbanlar adlı yerdə Sarvan camaatı; Qarasu adlı yerdə olan Kürdlər qışlağı, Şərəfəddin camaatı; Şərəfəddin tayfasının Qaramanlı adlı yerində Məhəmmədqulu qışlağı; Şərəfəddin tayfasının Lətifli qışlağı, Şahbulaq qışlağı; Musa ağa qışlağında Dəmirçihəsənli camaatı; Cığal Məhəmməd məhəlləsi; Bayəhməd camaatı; Sarı Sabunçu camaatı; Cığallı camaatı; Pürməhəmmədəğa qışlağında Əmirəhmədli camaatı; Köhnəli tayfası; Qoca oğlu Məhəmməd qışlağında Kaşalı camaatı, Molla Abdulla oğlu Mustafa ağa camaatı; Əmirhəsili tayfasının Ələmdarlı qışlağı, Məhəmmədqulu məhəlləsi; Muğaçı Məhəmməd camaatı; Qara Rza camaatı; Abdulla qışlağında Kosalı camaatı; Sizaçlı camaatı; Səlcikli camaatı; Göyçəli camaatı; Sarı Sabunçu camaatı; Çallı camaatı; Sarı Təlli camaatı; Nəcməddinli camaatı; Bəxtiyar camaatı; Qaradənizçi qışlağı; Osman qışlağı; Suqaraçı qışlağı; Koxalı camaatı; Kosalı Yaqub oğlu qışlağı [10, 50].

Yuxarıda adları çəkilən toponimlərin linqvistik və etimoloji təhlillərindən öncə Borçalıdakı oykonimlərin başqa türk xalqları yaşayan ərazilərdəki paralellərinə nəzər salaq:

Cədvəl 1

Gürcüstanda	Azərbaycanda
Baydar	Baydarlı
Arıxlı	Arıxdam
Qarabulaq	Qarabulaq
Nəzərli	Nəzəröba, Nəzərallı
Sarvan	Sarvanlar
Saraçlı	Sarıçalı
Saatlı	Saatlı
Təklə	Təklə

Cədvəl 2

Gürcüstanda	Türkiyədə
Qaracalar	Karaca
Qırılı	Qırıqlı
Armudlu	Armudlu
Saatlı	Saatlı
Sarvan	Sarvan

Cədvəl 3

Gürcüstanda	Cənubi Azərbaycanda
Qaracalar	Qaracallı
Quşçu	Quşçu
Saatlı	Saatlı

Cədvəl 4

Gürcüstanda	Keçmişdə Ermənistanda
Muğanlı	Muğan
Qamışlı	Qamışlı
Dəllər	Dəllər
Sarvan	Sarvanlar
Ağbulaq	Ağbulaq
Kəpənəkçi	Kəpənəkçi
Armudlu	Armudlu

Cədvəl 5

Gürcüstanda	Qırğızistanda
Qarabulaq	Kara-Bulak
Muğanlı	Mikan
Sarvan	Sarban

Qəmərli (Dmanisi) kəndinin adı başqa türk tayfaları yaşayan ərazilərdə geniş arealları ilə fərqlənir. Tədqiqatlarda Qəmərli toponimləri qədim türk tayfalarından olan Qamer – Kimmer etnonimi ilə bağlı izah olunur [4, 34].

“Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə Qəmərli toponimi qısaca olaraq göstərilir ki, Dəmirçihəsənli nahiyəsinə tabe olan Yüzbaşı tayfasının Kəpənəkçi adlı yerində Qəmərli camaatı [10, 79].

Qəmər toponimi (antik mənbələrdə kimmer) türk tayfa adına mənsubluq bildirən *-li* şəkilçisinin artırılması ilə əmələ gəlib “*qəmər (kimmer) tayfasının yaşadığı kənd*” mənasını bildirir. Etnotoponimdir, quruluşca sadədir. İrəvan quberniyasının Eçmiədzin qəzasında, indi Üçkilsə (Eçmiədzin) rayonunda kənd adıdır. İrəvan quberniyasının İrəvan qəzasında, indi Qəmərli (Artaşat) rayonunda yaşayış məntəqəsidir. Yaşayış məntəqəsinin digər adı “*Tatar Qəmərli*” olmuşdur [2, 103-104].

Toponimin geniş areallığı (Ermənistanda Qəmərli, Qafan rayonunda Komaran, Qazax rayonunda Kəmərli, Altay vilayətində Kemerova şəhəri) onun tayfa adı ilə bağlı olduğunu heç də inkar etmir. Belə bir faktı da unutmamaq olmaz ki, tarixən etnonimlər antroponimə, antroponimlər etnonimə çevrilə bilər. Bu da mümkündür ki, Qəmərli etnotoponiminin mənşəyi Qəmər adlı tayfanın adı ilə bağlı yaranmışdır [5, 102].

Qəmərli İrəvan xanlığının Karbibasar mahalında kənd adı olub. 1970-ci ildən rayonunun, 1945-ci ildən Artaşat rayonunun mərkəzi olmuşdur. 1945-ci

ildə kəndin adı dəyişdirilərək ermənicə Artaşad adlandırılmışdır. 1918-ci ildə Eçmiədzin rayonunda kənd adı olan Qəmərliyə bütün əhali qovulmuş, onun yerinə Türkiyədən gəlmiş ermənilər yerləşdirilmişdir. Həmin kənd 1946-cı ildə ermənicə Metsaxor adlandırılmışdır. Tam adı Başğözlü – Qəmərli olub qədim türk mənşəli Qəmər (Kəmər) tayfasının adını əks etdirir [4, 199].

Bolnisi rayonunda Çürük Qəmərli adlı kənd olmuş, əsrin 30-40-cı illərində kəndin əhalisi başqa əraziyə köçmüşdür. Çürük Qəmərli adındakı “çürük” sözünü D.E.Yeremeyevin fikrinə əsaslanaraq, *Çaruk tayfasının* təhrif olunmuş forması kimi qəbul etmək olar.

Muğanlı adlı kəndlər regionda geniş yayılmışdır. Bala Muğanlı (Bolnisi), Böyük Muğanlı, Qaş Muğanlı, Kirəc muğanlı (Marnueli), Yor Muğanlı (Qaraçöp-Saqareco), Sartçala Muğanlı (Qardabani), Muğanlı (Dmanisi) oykonimləri onun qədim tarixə malik sakinlərindən olduqlarını sübut edir. Ümumiyyətlə, Muğanlı toponimləri təkcə Borçalıda yox, Qafqazda geniş yayılmış addır. Müasir dövrdə olduğu kimi “Dəftər”də də Muğanlı toponimləri bir neçə yerdə xatırlanır.

Muğan Azərbaycanın qədim diyarlarından biridir. Muğan ölkəsi haqqında məlumatlara qədim dövrlərin əsərlərində də rast gəlinir. Tədqiqatçılar Azərbaycandakı Muğan düzü toponiminin V əsrdə Hun tayfalarından olan Muğan xanın adı ilə bağlı yarandığını söyləyirlər [10, 47, 48, 83].

Azərbaycanın Qazax, Zaqatala, Qubadlı, Şamaxı, Ağdam rayonlarındakı Muğanlı kəndləri də eyni tayfa adı ilə bağlı izah olunur [5, 97-107].

Başqa bir mənbədə Muğan “Muğların vətəni” kimi qeyd olunur. Muğların kimliyi haqqında isə mübahisə vardır. Muğlar İranın şimalında yaşamış, lakin onların dilində danışmamışlar. Həmin mənbədə qeyd olunur ki, bu ad həmin xalqlardan yadigar qalan sözün, yəni bu etnik qrupun adıdır. Muğan sözü iki hissədən və şəkilçidən ibarətdir. Sözün kökü “muğ” və ya “mağ”dır. Mağ sözü “şöhrət”, “fəxr” mənasında qədim türk yazılı abidələrində işlənmişdir. Sonrakı dövrlərdə “şöhrət” sözü “mağ” və ya “muğ” sözünü dildən çıxarmışdır [5, 76-77].

“Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə Saatlı aşağıdakı şəkildə qeyd olunmuşdur.

Saatlı İrəvan quberniyasının Eçmiədzin qəzasında kənd adıdır. 1728-ci ildə İrəvan əyalətinin Qarni nahiyəsində də kənd adı kimi qeyd olunmuşdur [6, 39].

Saatlı oykonimi Borçalının qədim kəndlərindən biri olmuşdur. Ermənistanın sərhəddində yerləşdiyindən 1991-ci ildə milli münasibətlərin kəskinləşdiyi zaman kəndin əhalisi köçmək məcburiyyətində qalmışdır. Saatlı toponimləri Qafqazda geniş areallığı ilə seçilir. Toponim haqqında tədqiqatlarda onun mənşəyi müxtəlif cür izah olunmuşdur. Azərbaycanda rayonlardan birinin adı Saatlıdır. Ermənistanda da Saatlı adlı kənd olmuşdur, lakin indi bu kəndin adı dəyişdirilmişdir.

Saatlı oykonimi XIV əsrin ortalarında Çuxur Səd (indiki Ararat) vilayətinin hakimi *Əmir Saadin* adı ilə adlanmış türkdilli tayfanın adıdır. Sonralar Çuxursəd bəylərbəyliyi adı da onların adı ilə bağlı olmuşdur. *Saadlılar*

(saatlılar) əvvəllər Arpa çayının aşağı axarı və Araz çayının sol sahili boyu yaşayırdılar. 1431-ci ildə Qaraqoyunlu hökmdarı Qara İsgəndər Saadlıların hökmranlığına son qoydu. Bundan sonra Saadlılar səpələnmiş, bir hissəsi *ayrımlara* qarışmış, digər hissəsi isə Qarabağ və Şuşada məskunlaşmışlar. Saatlı həm də Bərdə rayonunun inzibati ərazi vahidində kənd adıdır. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *saatlı* tayfa adını əks etdirir [1, 168].

Saatlı-İrəvan xanlığının mahallarından birinin adı, XIV əsrdə Ağqoyunlu hakimi, Ararat əyalətinin əmiri Əmirsaadın adı ilə Arpaçayın aşağı axarı və Arazın sol sahəsi “Şuxur saad” (XVI əsrə aid mənbədə “Çoxur Saad” ona tabe türk tayfaları Saadlı (sonralar Saatlı) adlanmışdır. XVII əsrə aid erməni mənbəyində “Sad ölkəsi”, XVI əsrdə bu əyalət Dərəçiçək, Abaran (Niq) və Şirakel mahallarına ayrılmışdır. 1431-ci ildə Qaraqoyunlu hökmdarı İskəndər saatlıların hakimiyyətinə son qoyduqdan sonra bu tayfa İrəvan əyalətinə keçmiş, bir hissəsi Qazax mahalına, oradan 1756-cı ildə Qarabağa köçmüşdür. XIX əsrin əvvəllərində Qarabağda on beş ailədən ibarət Saatlı eli yaşayırdı. Azərbaycanda Saatlı, Gürcüstanda Saatlı toponimləri mənşəcə bu tayfanın məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır [3, 360].

Saatlı XI əsrdə Azərbaycana köçmüş Səlcuq tayfalarından biri olduğu göstərilir [10, 57].

Qaraçılar oykoniminin mənbələrdə türk xalqları içərisində *qırışmal-cingənə* və ya *sığan* adlanan özlərini roma adlandıran qaraçı xalqlarının adı ilə bağlı olduğu göstərilir. Farslar arasında “*koulu*” adı ilə tanınırlar. XIX əsrin əvvəllərində kəndin ərazisində bir neçə qaraçı ailəsini yaşadığı haqqında da məlumat verilir. Mənşəcə Hindistanın *Karaçi* vilayətindən olduqları fikri də vardır. Eramızın I minilliyinin sonunda Hindistanı tərk etmişlər. Bundan başqa “*Qaraçı*” aşıq havası, orta əsrlərə aid Abşeron rayonunda Qaraçı karvansarası, Ağsu rayonunda antik dövrə aid yaşayış yeri *Qaraçibulaq* məlumdur. Dəvəçi rayonu ərazisində *Qarçeku* (tat dilindən “Qaraçı dağı” kimi tərcümə olunmuş) kimi toponimlərdə Qaraçı etnonimi iz buraxmışdır [1, 22].

Qaraçılar “Dəftər”də yer almış Qazax livasının Çuvar nahiyəsində də kənd adı kimi qeydə alınmışdır. Kəndin 6 nəfər sakini vardır [7, 215].

Sarvan oykonimi Dəvəçibazar adı ilə mənbələrdə yer almışdır. Bu onu deməyə əsas verir ki, karvanların və sarvanların (dəvəçilərin) düşərgəsi, dayanacaq yerində salınmış və yerləşdiyi ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. Salyan rayonunun eyni adlı inzibati ərazi vahidində kənd adıdır. Yaşayış məntəqəsi yaxınlıqda yerləşən Təzəkənd kəndindən gəlmiş keçmiş karvan dayanacağına məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Gürcüstanın *Marnueli* rayonun adı da Sarvan olmuşdur [1, 179].

Dəmirçihəsənli tayfasına tabe olan Musa ağa qışlağında Dəmirçihəsənli camaatı. Dəmirçi 1728-ci ildə İrəvan xanlığının Zəngibasar mahalında kənd adı kimi qeyd olunub [6, 67]. 1988-ci ildə əhalisi Azərbaycana qovulmuşdur, 1728-ci ilə aid mənbədə Pimurçi kimidir [3, 233].

Dəmirçi oykonimi Şamaxı rayonu ərazisində palçıq vulkanı kimi qeyd

olunur. Dəmirçi kəndindən 25 km cənub-şərqdə yerləşdiyi söylənilir. Ərazisində yerləşdiyi kəndən adını daşdığı qeyd olunur.

Dəmirçilər 1. Xocalı rayonunun Qarabulaq i.ə.v.-də kənd adı kimi qeyd edilmişdir. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Qazax rayonunun Birinci Şıxlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 3. Qazax rayonunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Coğaz çayının sahilində, dağ ətəyindədir; 4. Qubadlı rayonunun Dondarlı i.ə.v.-də kənd. Bazarçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir; 5. Tərtər rayonunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1918-ci ildə baş vermiş erməni azərbaycanlı qırğını ilə əlaqədar olaraq indiki Xocalı rayonunun Dəmirçilər kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışdılar. Yaşayış məntəqələri *dəmirçilər* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XVI əsrdə qızılbaş tayfaları sırasında adları çəkilən *dəmirçilər* sonralar qazax tayfa birliyinin ən qüdrətli tirələrindən biri olmuşdur [1, 224].

“Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri”nin Dəmirçihəsənli nahiyəsinin türk mənşəli toponimlərinin öyrənilməsi elmi əhəmiyyət kəsb etməklə yanaşı, siyasi mahiyyət də daşıyır. Ərazinin toponimləri (oykonim, oronim, hidronim) aydın şəkildə göstərir ki, Azərbaycan türkləri qədimdən bu ərazidə yaşamışlar. Təəsüf ki, tarixin bütün mərhələlərində Azərbaycan mənşəli toponimlər dəyişdirilmiş və azərbaycanlılar öz doğma yurd-yuvalarından mərhələ-mərhələ deportasiya edilmiş, soyqırırma məruz qalmışlar. Bu baxımdan toponimik adların müntəzəm şəkildə tədqiq olunması onomastika elminin qarşısında duran mühüm elmi problemlərdən biri olaraq qalır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti II cild. Bakı, 2007, 303 s.
2. Bayramov İ. Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimləri. Bakı: Elm, 2002, 695 s.
3. Budaqov B., Qeybullayev Q.E. Gürcüstanda türk mənşəli toponimlərin izahlı lüğəti. Bakı, 2008, 302 s.
4. Budaqov B., Qeybullayev Q.E. Ermənistanda Azərbaycan mənşəli toponimlərin izahlı lüğəti. Bakı: Oğuz eli, 1998, 250 s.
5. Əliyev X. 40-cı otaqdakı tilsimlərin açarları (Borçalı, Axısqa, Qazax toponimləri). Bakı: Elm, 2008, 160 s.
6. İrəvan əyalətinin icmal dəftəri. Bakı, 1996, 205 s.
7. Məmmədli Ş. Gürcüstan azərbaycanlıları. Gürcüstanda Azər Türkləri məskunlaşan inzibati-ərazi vahidləri. Statistik-ensiklopedik bilgilər. Tbilisi, 2006, 126 s.
8. Məşədiyev Q. Azərbaycan toponimlərinin tarixi-linqvistik təhlili. (Qafqaz ərazi və tayfalarının təsviri materialları məcmuəsi (SMOMPK) əsasında). Bakı: Elm və təhsil, 2010, 231 s.
9. Səmədova. K. Qərbi Azərbaycan Etnotoponimlərinin arealları. Bakı, 2008, 152 s.
10. “Tiflis əyalətinin müfəssəl dəftəri: Borçalı və Qazax (1728-ci il)”. 1728, Bakı: Pedaqogika, 2001, 256 s.

**ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ ТОПОНИМИЧЕСКИХ ИМЕН
В ПОЛЕ ДЕМИРЧИГАСАНЛЫ
«КНИГА ПОДРОБНОЙ ПРОВИНЦИИ ТИФЛИСА»**

К.К.ГАСАНОВА

РЕЗЮМЕ

В статье дается этимологический анализ некоторых топонимических названий в районе Демирчигасанлы «Книга подробной провинции Тифлиса». Отмечается, что многие из ономастических единиц, принадлежащих Демирчигасанлы, имеют турецкое происхождение, ойконими, оронимы и гидронимы, и притчи Борчали также показаны в других турецких общинах. Определяются причины широкого спектра топонимов, изменения названий, исследуются способы формирования и формирования топонимов этой области.

Ключевые слова: Тифлис, Демирчигасанлы, топонимия, этимология, ойконим

**ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF SOME TOPONOMIC NAMES
IN THE DEMIRCHIHASANLI AREA
OF "DETAILED BOOK OF TIFLIS PROVINCE"**

K.K.HASANOVA

SUMMARY

The article provides an etymological analysis of some toponomic names in the Demirchihasanli area of "Detailed book of Tiflis province". It is noted that many of the onomastic units belonging to the Demirchihasanli field are Turkish descent, such as oykonoms, oronyms and hydronyms, and the parables of the Borchali oykonoms are also shown in other Turkish communities. The reasons for the wide range of toponyms are defined, the names are changed, the ways of formation and formation of toponyms of this area are investigated.

Keywords: Tiflis, Demirchihasanli, toponym, etymology, oykonym